

החכססנות הפוליטית אינה לרוח אשכול כי הוא איש

ה א ג ר ו ף ה ק מ ו ן

רק בודדים מבין 1150 הצירים שנחכנסו בשבוע שעבר ב"בית הכימה" בחל-אביב לוועידה השמינית של מפלגת פועלי ארץ ישראל מטילים ספק במנהיגותו המוחלטת של לוי אשכול בכל הנוגע למדיניות הכלכלית של המפלגה. יחד עם זה מוכנים אך מעטים מביניהם ללכת עד הסוף בדרך שהחווה לפניהם.

נאמו בוועידה היה שקול ומקיף, בו הרבה לציין הישגים ונצחונות, אך לוי אשכול השמיע באזני חבריו גם דברים שאינם כה ערבים לאוזן: הוא קרא לשינויים יסודיים במדיניות השכר, המהווה, לדעתו, מכשול עיקרי לפני הרחבת היצוא הישראלי, וללא יצוא גדול - אומר אשכול - סתומה הדרך ספני עצמאות כלכלית.

ואם היה נאמו בוועידה "שקט" ביחס, הרי בהזדמנויות אחרות לא נמנע מלהביע את דעתו בנושא זה בחריפות המיוחדת לו: "עובדים אצלנו כמו פועלים אמריקניים".

"לא תחטום שור בדישו"

ניגוד מוזר זה בין הודאה במנהיגותו הכלכלית של אשכול לבין התנגדות לדרישות שהוא מציג אינה מיוחדת לחברי מפא"י: היא מציינת את היחס אל אשכול מצד רוב הושבי ישראל שעשו את שר האוצר לא פעם נושא לבדיחות וקריקטורות. מעטים בציבור יטילו ספק בעובדה, כי צרכי הבטחון והעליה דורשים במדה שכמעט ולא נודעה כמותה. עם זאת נראה להם לוי

אשכול כ"דב יוסף של המיסים", הנהנה העיקרי מכל מאמץ של אזרח ישראלי. למרבית הפליאה עוררה התנהגותו של לוי אשכול, במשך השנה האחרונה, את הרושם כאילו הוא נהנה הנאה מרובה מיחסו שה של הציבור. שלא כרבים מחברי מפלגתו היה אשכול מאז ומתמיד איש הגישה הישירה. השכססנות הפוליטית לא היחה מעולם לפי רוחו; הוא מעדיף את הטחת האגרוף הקמוץ על השלחן ואינו מהטט להרים קולו בחברה יריביו ועוזריו כאחד. בכל פעולתו חסר אשכול את רחיעה הזהירות של "מה יאמרו" שבה חייב כל איש ציבור. בעמדו בפני הכנסה להסביר את "המסגה האסתטי" של מכירת דירתו לאגף מקרקעי המדינה שבמשרד האוצר אמר להגנתו: "לא העליתי על דעתי...". יוחר משהיחה זו הצטדקטה היחה זו למעשה הוכחה עצמית. "אם רוצה אלוהים להעניש עם-הארץ הרי הוא שם בפיו פסוק", - אומר אשכול בהתכוונו לאותו ביטוי אומלל "לא תחסום שור בדישו", שהתפרסם מחוך נאמו בקונגרס הציוני הי"ג בהשיבו (בתפקידו כגזבר הסוכנות היהודית) על בקורת שהיחה כלולה בדין וחשבון של מבקר הסוכנות ד"ר א. שמוראק ז"ל.

אי ידיעתו של אשכול להחגנדר במליצות ובציטטות מדברי חז"ל היחה בעוכריו גם במקרים אחרים. מתנגדיו לא יכלחו לאשכול פליטות פה, כגון: "אני מוכן לשרוף שלושה מיליון לירות אבל לא להח אותם לאקדמאים" או (באותה הזדמנות) "אם אשכול יכול להבטיח יכול אשכול גם שלא לקיים". אף שמסוגל אשכול לדבר קשות עם העובדים עמו (כשראה פעם, בהפסקה שבין שתי ישיבות ממשלה ממושכות את אחד המזכירים בשהוא נוגס כריך שהביא עמו, קרא לעומתו באזני כל השרים: "עוד מעט ותהחיל לעשות פה אמבטיה") הרי אין זה בא לגחוע מן הקסט האישי שניחן בו והפועל כמגנט על כל הבא עמו במגע.

איש הגישה הישירה

קסם זה מופק מארשת פניו הפעילה חמיד, בדברו ובהקשיבו, כשהוא מהעמק או משחעמם. חברי הכנסה מחבבים את נאומיו המכניספם חיות באווירה החדגונית של הישיבות. אשכול נוהג להשען על הדוכן ולפנות אל הבית ישירות לא כנואם אלא כמשוחח לתומו, מפליג בסיפוריו הבאים להמחיש את טענותיו ומתחלמס ישירות עם מתנגדיו.

גם משליו כבר קנו להם פירסום. באחד מנאומיו האחרונים אמר אשכול: "מצבנו שכלכליו משול לאותו יהודי שאבדו לו 200 רובל והוא הופך הרים וגבעות ואינו מוצא את כספו וכששואלת אותו אשתו: ובכיסך היפשת? הוא משיב: אינני מעיז. זה המקום האחרון, ואם אחפש ולא אמצא שם את הכסף הרי אני אבוד!"

במה נבדל לוי שקולניק מחבריו בהנהגת מפלגות הפועלים בארץ, ומה ממריץ אותו לצאת נגד מדיניות השכר וההעסקה הקרויה "הישגי חנועה העבודה"? בדרך חייו אינו שונה מברל כצנלסון, מדוד בן-גוריון או אף מיצחק טבנקין או מאיר יערי. בעלותו ארצה בשנת 1914 הספיק להכלל בין אנשי העליה השניה, וכן לשרת בגדוד העברי בימי המלחמה העולם הראשונה.

200 רובל בכיס

בהיותו בין מיסדי מושב עטרות וקבוצת קריה-ענבים ובמשך שנים חבר גדניה ב' חשאי אשכול לקרוא לעצמו איש ההחישבות, אף שהרבה ללמוד גם את בעיותיהם של פועלי העיר בהיותו מזכיר פועלי חל-אביב. אולם, אם לא נבדל אשכול מן ה"משמרת הוותיקה" של חנועה העבודה בארץ ברקע ממנו בא - הרי אין הוא דומה להם בדרך מחשבתו. את דעותיו גיבש חמיד לנוכח המציאות ולא נחפס לשיגרת אידיאולוגיה. הטומחים הכלכליים שהגיעו לארץ בשנים האחרונות, מצאו שר האוצר כאדם בעל "ראש פתוח" שאם כי לא היה מוכן לקבל את עצותיהם ~~אשר~~.

הרי גם לא דחה אותם כנושאי עקרונות ה"כלכלה הבורגנית" ואזהרוחיהם
עשו עליו רושם.

מה טוען אשכול זבמה הוא מצדיק את דרישתו לשינוי במדיניות
חוספן היוקר המיכנית ובהנהגת פיטורי-פעל העלולים לפגוע באלפי פועלים?
מעל לכל דורש הוא מחבריו שיעשו את "חשבון הנפש". הוא שואל: "נניח
שקיים איזה רוטשילד המכסה לנו את הוצאות הבטחון ואיזה רוטשילד אחר
המטמן לנו את הוצאות העליה; נניח שנצטרך לערוך רק את מאזנו של הישוב
הווחיק מעין חרוד עד רביבים מדגניה עד גבעת חיים - על כל מפעליו
החרושהיים ועל כל ענפי המשק המפותחים שבו. האם יכולים מפעלי החרושה
של התנועה הקיבוצית ליצא את הוצרתם לחוץ-לארץ ולשמור בעת וכעוצה
אחת על רמת החיים?... ישראל ווחיקה זו, ללא הוצאות בטחון ועליה - האם
הוכל לשאת עצמה?"

העיקר לטחום את הפער

אשכול שואל שאלה ריטורית בוויכוח ואינו משיב. אין הוא צריך להשיב,
כי החשובה ברורה: גם ללא הוצאות בטחון ועליה אין ישראל הווחיקה יכולה
לשאת את עצמה. והוא מתחיל לפרט: חלקם של השכירים בהכנסה הלאומית הוא
80 אחוז ואם אפשר היה לטחוט מבעלי היכולת - שחלקם בהכנסה הלאומית הוא
20 אחוז - את פרוטתם האחרונת, כלום יפתור הדבר את בעיותינו הכלכליות?
והוא מגיע למסקנה עגומה מאד: "אם לא נצליח למצוא דרך שתאפשר לנו,
תוך תקופה של 8 עד 10 שנים לטחום את הפער במאזן המסחרי של המשק
הישראלי, אזי אין לכלכלתנו תקומה ברמת החיים הנוכחית שלנו ואנו
עלולים לחזור לרמת החיים של היישוב העברי".

המדה בה יצליח לוי אשכול לכפות את דעותיו על חבריו תקבע בהרבה
לא רק גודל מדיניותה הכלכלית של הממשלה, אלא גם את עתידו הפוליטי של
לוי אשכול.